

Bosanski ujaci

Franjevačka provincija Bosna Srebrena

Fra Danijel Nikolić, Rim
- student franjevačke
duhovnosti

Franjevacima treba zahvaliti što se kod hrvatskoga puka u Bosni i Hercegovini pa tako i u Dalmaciji i Slavoniji nisu iskorjenili ni katolička vjera ni osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu. A njihova je velika zasluga da su utrljali put i dali znatan doprinos stvaranju jedinstvenog književnog jezika u Hrvata štokavskog narječja.

Franjevačka provincija Bosna Srebrena (Sarajevo) jedina je od svih institucija srednjovjekovne bosanske države koja je preživjela sve do naših dana. Kroz povijest bila je pritisnuta velikim nedaćama osobito za vrijeme gotovo četiristoljetne vladavine turskog imperija. Unatoč svim teškoćama i slabostima bosanski su franjevci odigrali veliku ulogu u povijesti Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Njihovom zaslugom u ovom dijelu Europe sačuvano je katoličanstvo, a u našem narodu sačuvan jezik, kultura i nacionalna svijest hrvatskoga naroda.

Od dolaska fratara u Bosnu do Provincije Bosne Srebrene

Franjevci službeno dolaze u Bosnu godine 1291. da ispituju pravovjernost bosanskih krstjana koji su optuživani kao krivovjerci, ali su također surađivali i s pravoslavnim kršćanima u graničnim područjima tadašnje Bosne. Tako su franjevci, u duhu svoga utemeljitelja sv. Franje Asiškog, od prvog dolaska u Bosnu bili nadahnuti duhom mira, dijaloga i ekumenizma. U

početku su franjevci u Bosni bili uglavnom pripadnici drugih naroda, ali vrlo brzo domaći su franjevci postali toliki brojni da su mogli osnovati svoju zasebnu jedinicu (provinciju). Tako je u Bosni 1340. godine uspostavljena Bosanska vikarija. U drugoj polovici XIV. stoljeća franjevci Bosanske vikarije imaju osam kustodija s 40 samostana te djeluju na prostoru od Jadrana do Karpata i od Istre do Crnoga mora. Jedan od prvih samostana sagrađen je u Srebrenici po kojem je kasnija provincija nazvana *Bosna Srebrena*.

Nakon pada Bosne pod tursku vlast 1463. god. franjevci Bosne Srebrene opsluživali su prostor od Dalmacije na jugu, do Budima na sjeveru i Temišvara na istoku te dio današnje Bugarske. U njihovim su granicama bili: Šibenik, Skradin, Knin, Sinj, Vrlika, Makarska, Zaostrog, Imotski, Rama, Fojnica, Olovo, Srebrenica, Kreševo, Mostar, Tuzla, Modriča, Požega, Đakovo, Udbina, Gračac, Kostajnica, Našice, Vinkovci, Osijek, Pečuh, Budim. Dok su se drugi redovnici i svećenici povlačili pred nadi-

*Fra Anđeo Zvizdović
odmah je nakon pada
Bosne 1463. god.
odvažno stao pred
sultana Mehmeda II.
Osvajača i isposlovao
dokument Ahdnamu
kojim se redovnicima
jamči osnovna sloboda
za njihov rad i život.*

ranjem Turaka, franjevci su širili svoje djelovanje kako se širila turska imperija. Tako su gotovo dva stoljeća franjevci bili jedini dušobrižnici katoličkog pučanstva na tom velikom prostoru. Nastojali su pružiti utjehu i pomoći katoličkom puku koji je ostao pod tuđinskom vlašću u položaju pokorene raje. Tako je nastala ona poznata: *Kud god Turčin s ćordom, tud i fratar s torbom*.

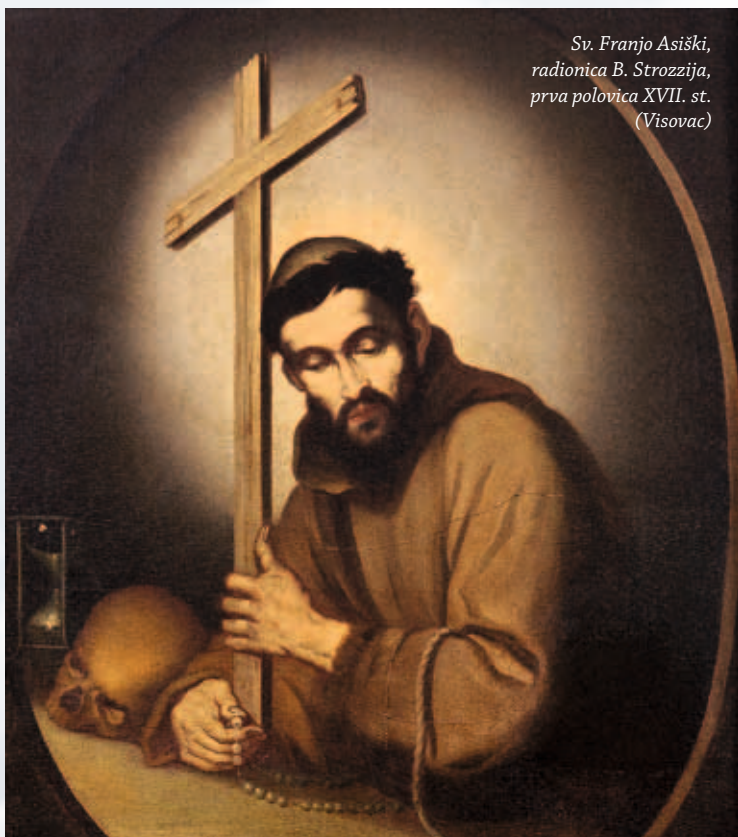
Ostanak i opstanak franjevača u Bosni nakon turskog osvajanja treba razumjeti iz činjenice da su franjevci Bosne Srebrene više puta kroz povijest znali pokazati mudrost i odvažnost priznajući tuđu političku vlast, te da kroz dijalog izbore za sebe i svoj vjerni puk pravo na život i prakticiranje svoje katoličke vjere. Najveći takav lik u povijesti Bosne Srebrene zasigurno je fra Andeo Zvizdović, koji je odmah nakon pada Bosne 1463. god. odvažno stao pred sultana Mehmeda II. Osvajača i isposlovaao dokument *Ahdnamu* kojim se redovnicima jamči osnovna sloboda za njihov rad i život. Iako u praksi *Ahdnama* nikad nije previše poštivana od turske vlasti, pa su fratri vrlo često morali plaćati veliki danak, ipak je davala određenu mogućnost suživota do dolaska boljih vremena.

Obavljati službu duhovnog pastira u ono vrijeme bilo je izvanredno teško. Crkava gotovo i nije bilo. Nakon Bečkog rata (1683.–1699.) bilo ih je svega pet, od čega tri samostanske (Kraljeva Sutjeska, Kreševo i Fojnica). Sve druge crkve i samostane Turci su do tada srušili, a nisu dopuštali graditi nove ili popravljati stare. Bogoslužje se zato služilo uglavnom na otvo-

renom, bez obzira na vremenske prilike. Da bi stigao do svojih vjernika, fratar je često morao pješaćiti na desetke kilometara po bespućima stalno izložen opasnosti od napada kakvog nasilnika. Mnogi su franjevci obavljajući pastoralni rad bili ubijeni ili teško pretučeni, pa su stoga hodali u civilu i stanovali po kućama u selu. Za fratra Turcima bi narod govorio: *To mi je ujak*, a naziv *ujak* za fratra u Bosni zadržao se do danas.

Bosanska se vikarija protezala na teritoriju četiriju država: bosansko-turske, hrvatske, mletačke i dubrovačke, pa će se zbog pripadnosti različitim državama i lakšeg pastoriziranja 1514. god. podijeliti na dvije: Bosnu Hrvatsku i Bosnu Srebreanu.

Od Bosne Srebrne 1735. god. stvorene su dekretom iz Rima 3 provincije: Provincija Bosne Srebrene pod turskom vlašću, Provincija Sv. Ivana Kapistrana u Hrvatsko-ugarskom kraljevstvu i Provincija Sv. Kaja na području Mletačke Republike, koja je 1743. god. promijenila ime u Presvetog Otkupitelja. Budući da su bosanski biskupi stolovali u Đakovu i da nisu imali veze sa svojim vjernicima u Bosni i Hercegovini, utemeljen je iste godine (1735.) Apostolski vikarijat u Bosni, a 1847. godine u Hercegovini. Apostolskim vikarima (biskupima) imenovani su sve do 1881. godine domaći franjevci, ali ni oni nisu mogli izbjeći nedaće kojima su bili izloženi ostali franjevci.

Sv. Franjo Asiški,
radionica B. Strozziya,
prva polovica XVII. st.
(Visovac)

Ovaj prikaz samo je kratki uvid u povijesni okvir gdje i kako su djelovali franjevci Bosne Srebrene. Važan je da razumijemo njihovo djelovanje u XX. stoljeću koje nam je manje više svima poznato. Njihov stav o dijalogu s drugima i drugačijima posebno je došao do izražaja u posljednjem ratu, ali i hrabrost da ostanu sa svojim vjernicima i pruže im utjehu i pomoć kad je najpotrebnije.

Kulturni i znanstveni doprinos

Brojni franjevci Bosne Srebrene imali su neprocjenjiv doprinos kulturnom i znanstvenom životu BiH pa i Hrvatske. Tu valja spomenuti fra Matiju Divkovića, začetnika pismenosti i književnosti na narodnom jeziku te začetnika bosanske franjevačke teološke škole, fra Filipa Lastrića, začetnika bosanske historiografije, fra Matu Nikolića, prvog diplomiranog liječnika u BiH, fra Ivana Franu Jukića, pokretača i urednika prvoga bosanskohercegovačkoga časopisa *Bosanski prijatelj*. Tu su i brojni drugi franjevci koji su pisali katekizme, gramatike, ljetopise, poeziju, *likaruše* – knjige o lje-

Mnogi su franjevci obavljajući pastoralni rad bili ubijeni ili teško pretučeni, pa su stoga hodali u civilu i stanovali po kućama u selu. Za fratra Turcima bi narod govorio: To mi je ujak, a naziv ujak za fratra u Bosni zadržao se do danas.

kovitim biljkama, te su otvarali prve škole, što je razumljivo jer su bili dugo vremena gotovo jedini pismeni ljudi u Bosni. Osim toga, čitavo su se vrijeme isticali kao istinski borci za zaštitu naroda od nasilja, zbog čega su često i sami stradavali.

Na koncu franjevacima treba zahvaliti što se kod hrvatskoga puka u Bosni i Hercegovini pa tako i u Dalmaciji i Slavoniji nisu iskorjenili ni katolička vjera ni osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu. A njihova je velika zasluga da su utrli put i dali znatan doprinos stvaranju jedinstvenog književnog jezika u Hrvata štokavskog narječja.

Biti svjetlo narodu i zemlji

Danas Provincija ima 304 svećanozavjetovana brata, a bra-

ća svećenici pastoralno skrbe za 82 župe od kojih je 71 u BiH, 8 u Hrvatskoj, 2 u Srbiji i 1 na Kosovu. Članovi Provincije su prisutni i u Albaniji, Austriji, Australiji, Belgiji, Francuskoj, Italiji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Maroku, Ruandi i Keniji. U župnom pastoralu primjenjuju specifičan franjevački način djelovanja: povezanost s pukom, obavljanje tradicionalnih pučkih pobožnosti, vođenje Franjevačkog svjetovnog reda, a u novije vrijeme i Franjevačke mladeži (FRAMA). Samostani franjevac Bosne Srebrene sa svojim knjižnicama, arhivima, muzejima i galerijama poseban su dio kulturne baštine Hrvata BiH. Bosna Srebrena jedna je od rijetkih provincija u Europi koja ima vlastito sjemenište i gimnaziju (Visoko), novicijat (Livno) i teologiju (Sarajevo) za odgoj svećeničkih i redovničkih kandidata. Već nekoliko godina Gimanzija i Teologija otvoreni su i za laike.

Povijest Bosne Srebrene jest bila teška. No, ono što Bosnu Srebreanu čini velikom jest činjenica da su njezini franjevci u svim teškim trenutcima bili dovoljno razboriti i s pogledom daleko u budućnost. Njihovo zalaganje za svoj vjerni puk i na vjerskom i na kulturnom i na političkom polju zaslužuje svaki respekt. Stoga se ne smijemo samo diviti i hvaliti svojom velikom prošlošću, nego uspješno djelovati u sadašnjosti. Ova povijest treba nas, današnje franjevce Bosne Srebrene, potaknuti da evanđeoskim životom, svjedočenjem i zalaganjem za svakog čovjeka budemo svjetlo ovom narodu i ovoj zemlji nad koju su se našalost nadvili mračni oblaci. ❖

Mladi iz Franjevačke mladeži